

Mirjana Peremin

Hrvatski državni arhiv
Marulićev trg 21
Zagreb

SPISI KOMERCIJALNE UPRAVE ZA SENJ, KARLOBAG, KRALJEVICU I BAKAR S POSEBNIM OSVRTOM NA FOND "COMMERCIALIA" (1749–1776)

UDK 930.253:338(497.5)"1749/1776"

Stručni članak

U radu je obrađen povijesni pregled Komercijalne uprave i njezinih institucija za Senj, Karlobag, Kraljevicu i Bakar i izrađen je sumarni popis fonda "Commercialia" i tzv. serije "C" iz fonda "Uprava primorskih dobara" ("Acta Buccarana"). Fond "Commercialia" nije bio poznat širem krugu istraživača jer se do 1985. nalazio u Bečkom ratnom arhivu, kad je na temelju sporazuma iz 1923. godine predan Arhivu Hrvatske. Građa u seriji "C", koja je restituirana 1850. iz Budimpešte iste je provenijencije.

Spomenuti fondovi sadrže spise nastale djelovanjem Dvorskog trgovačkog vijeća i drugih središnjih komercijalnih oblasti u Beču u vremenskom razdoblju od 1749. godine, kad je ustrojeno tzv. Austrijsko primorje, pa do reinkorporacije 1776. godine kad su Senj i Karlobag uključeni u Vojnu krajinu, a Kraljevica i Bakar vraćeni Hrvatskoj, odnosno Ugarskoj.

Kad je Marija Terezija 1776. godine ukinula tzv. Trgovačko primorje i provela novu upravno-političku podjelu, bila je u skladu s tim podijeljena i registraturna građa dotadašnje središnje nadležnosti u Beču. Kako je grad Rijeka s okolicom bio reinkorporiran Hrvatskoj, odnosno Ugarskoj, dio građe dobila je Ugarska dvorska kancelarija, dok su spisi za luke Senj, Karlobag, Kraljevicu i Bakar, tj. za područje koje je bilo predviđeno za uključenje u Vojnu krajinu, predani Dvorskom ratnom vijeću u Beču.

Prepuštanjem Rijeke i Hrvatskog primorja ugarsko-hrvatskim, odnosno krajiškim vlastima završava se razdoblje neposredne habsburške uprave ostvarene nad ovim područjem već krajem 17. st.

Naime, nakon Zrinsko-Frankopanske urote 1670. godine, izvršena je konfiskacija njihovih imanja koja su zauzimala prostrano područje Banske Hrvatske, na potezu od Međimurja sve do Hrvatskog primorja. No konfiskaciju nije obavilo jedno tijelo nego, u skladu s labirintom tadašnje centralne uprave, nekoliko njih: centralne bečke vlasti, ugarska tijela i krajiške vlasti.

U načelu je svako zaplijenjeno dobro pripadalo kraljevskom fisku, dakle Ugarskoj komori i njezinim organima. Međutim, konfiskacija pada u razdoblje kad odnos između bečke i Ugarske komore nije još potpuno utvrđen i kad su bečka centralna tijela nastojala na štetu ugarske uprave pod svoju vlast podvrci što više novostečenih područja. U toj je diobi Ugarska komora dobila sjeverno-hrvatska dobra (Međimurje), a Karlovački generalat, odnosno Dvorsko ratno vijeće u Beču zajedno s Dvorskom komorom u Beču, sve ostalo, uključujući i dobra u Primorju.

Primorska dobra su bila pod upravom Dvorske komore u Beču kratko vrijeme tj. do 1692.¹ godine kad ih je zajedno s imanjima Ozalj, Brod i Čabar kupila Unutarnjoaustrijska komora u Grazu. U njezinim rukama ona su ostala do 1749. godine.²

Habsburgovci su primorska imanja Zrinskih (Bakar, Bakarac, Kraljevica, Selce, Crikvenica) najdulje zadržali, dok su njihove posjede u zaleđu prepustili raznim velikašima.

Habsburgovci će se za Senj zainteresirati nakon Velikog rata (1683–1699) i turskog povlačenja iz Podunavlja kad su oslobođene gotovo cijela Ugarska i Slavonija. Senj gubi vojnoobrambeni značaj, a dobiva na važnosti u trgovačkom i pomorskom smislu, u skladu s novom državnom politikom Beča koja se od kraja 17. st. razvija na merkantilističkim načelima. Zbog toga se grade ceste i vodni putovi te vodi borba za slobodnu plovidbu Jadranom. Nju je Karlo VI. proglasio već 1717. godine, a Trstu i Rijeci, lukama koje su Habsburgovcima bile najvažnije, dodijelio je 1719. godine status slobodnih luka.

Nakon rata za austrijsko naslijeđe (1740–1748) Jadran je za Habsburgovce još više dobio na značenju u gospodarskom smislu. Naime, taj je rat razotkrio mnoge slabosti unutarnje organizacije Monarhije, zbog čega se ukazala potreba za odgovarajućim reformama u državnoj upravi, financijama i upravno-političkom sustavu.

¹ F. Hauptmann, Jugoslavensko-mađarski arhivski pregovori i njihovi rezultati, Glasnik arhiva i Društva arhivista Bosne i Hercegovine, god. I, knj. I, 1961, str. 32; B. Zmajčić, Sređivanje fonda Uprave primorskih dobara, Arhivski vjesnik, III, 1960, str. 406.

² O komori vidi: I. Karaman, Neke nove austrijske publikacije, Arhivist 1–2, Beograd, 1958, str. 132.

Pod vodstvom inicijatora reforme, grofa Haugwitz, Austrijska i Češka dvorska kancelarija te Dvorska komora ujedinjene su u novi organ državne uprave *Directorium in publicis et cameralibus*, koji je imao objediniti upravno-političko i financijsko poslovanje s ciljem da se stvori jedinstveni sustav trgovinske razmjene u okvirima habsburške države.³

Uz njega i dalje djeluju *Kućna, Dvorska i Državna kancelarija* za vanjske poslove Monarhije, zatim *Dvorsko ratno vijeće* za vojne poslove i neki središnji sudski organi, a kao pomoćne ustanove Direktorija javljaju se *Dvorski trgovački (komercijalni) direktorij* i *Bankovna komisija (Banco-Commission)* i dr. Sa stajališta gospodarske politike posebno značenje ima *Trgovački direktorij*, koji je imao zadatak sprovesti reformu carinskog sustava Monarhije, što je bio jedan od glavnih elemenata državne intervencije u gospodarstvu. Taj je Direktorij bio već osnovan u tijeku rata za austrijsko naslijeđe, ali je njegovo značenje došlo do izražaja tek poslije rata, kad dotadašnjeg predsjednika Direktorija, grofa Kinskog, zamjenjuje grof Chotek, koji se istodobno nalazi na čelu Bankovne komisije. On je težio stvaranju jednog univerzalnog komercija na cijelom području Monarhije, što se zbog otpora partikularističkih snaga u Monarhiji nije moglo ostvariti, pa tako niti Komercijalni direktorij, pod predsjedništvom grofa Choteka, nije uspio ispuniti svoj zadatak stvaranja šireg carinskog područja. To je dovelo do njegovog ukidanja 1762. godine. Poslove Direktorija dijelom je preuzelo *Dvorsko trgovačko vijeće (Hofkommerzienrath)*⁴ na čelu s grofom Andlern-Wittenom. Vijeće djeluje kao samostalno tijelo.

Jedan od prvih rezultata marijaterzijanskih reformi potaknutih gubitkom Šleske u ratu s Prusijom (1741–1749) te potrebe da se taj gubitak nadoknadi jačom orijentacijom na Jadran i tako izravnom državnom intervencijom oživi trgovina između kontinentalnog zaleđa i prekomorskih zemalja Sredozemlja preko luka Akvileje, Trsta, Rijeke, Bakra, Kraljevice, Senja i Karlobaga, bilo je stvaranje jedinstvenog komercijalno-upravnog područja pod nazivom Austrijsko primorje (*Littorale Austriaco* ili *Austriacum Littorale*) 1749. godine. Upravu nad tim područjem imala je trgovačka Intendencia u Trstu (*Intendenza in Triest, Triester Commercial Intendenza* ili *Haupt-Intendenza in Triest*), također novoosnovano tijelo, odnosno Dvorsko trgovačko vijeće u Beču i Bankovna komisija.

³ I. Karaman, *Privredni život Banske Hrvatske od 1700–1850*, Zagreb, 1989, str. 51–54.

⁴ Ručnim pismom Marije Terezije od 6. travnja 1746. ustanovljen je "Universalkommerziendirektorium" kao jedno potpuno samostalno tijelo. Međutim, kasnije se njegov položaj često mijenjao; od potpune samostalnosti pa do potpunog pripajanja Dvorskoj komori ili Dvorskoj kancelariji; krajem 1753. pridružen je Directoriumu in publicis et cameralibus; 1762. postoji kao samostalni trgovački organ "Kommerzienrath"; 1765. su trgovački organi (Hofstelle) i Dvorska kancelarija (Hofkanzlei) samostalna tijela ali povezani zajedničkom višom direkcijom; 1771–1776. Trgovačko vijeće je poseban odjel Dvorske kancelarije. Inventar des Wiener Hofkammersarchivs: Inventare österreichischen Archive, Wien, 1951, str. 87.

Senj⁵ je pod *trgovačku (komercijalnu) upravu* Intendance, odnosno Dvorskog trgovačkog vijeća došao 1752, a Karlobag 1754. godine⁶, dok su Kraljevica i Bakar došle 1749. godine pod upravu *Bankalne ministerijalne deputacije* odnosno *Bankovne komisije (Banco Commision; Banco Ministerial Deputation)*, koja je upravu i nadzor nad tim imanjima povjerala Bankalnoj administraciji za prihode sa sjedištem u Ljubljani (*Banco Geföhlen Administration*) – do 1754. godine.⁷ Primorska imanja pripadala su u gospodarskom pogledu Bankovnoj komisiji sve do 1766.⁸ godine kad su predana *Komerciju* (Komercijalu – *Commercial*).⁹

Trgovačko vijeće i Intendanca u Trstu, kao i ostali organi trgovačke vlasti ukinuti su 1776. godine, a time je ukinuto i teritorijalno jedinstvo Austrijskog primorja. Rijeka i Hrvatsko primorje neposredno se utjelovljuju Hrvatskoj, odnosno Ugarskoj. Time se mijenja i položaj Senja, Karlobaga, Kraljevice i Bakra, koji ulaze u sklop Vojne krajine. No već iduće godine, Kraljevica i Bakar izuzeti su iz Vojne krajine i pripojeni novostvorenoj Severinskoj županiji.¹⁰

Severinska županija¹¹ nije bila dugog vijeka, jer ju je 1786. ukinuo Josip II. Tada je njezin najveći dio pripojen Zagrebačkoj županiji, a Rijeka i Vinodolski pojas izdvojeni su u tzv. Ugarsko primorje (*Littorale Hungaricum*).

Luke Senj i Karlobag bile su uključene u teritorij Vojne krajine gdje će ostati sve do njezinog razvojačenja (1871).

Nova upravno–teritorijalna podjela na ovom području imala je za posljedicu i podjelu spisa komorsko–bankovno–trgovačkog razdoblja. Jedan dio spisa preuzela je Ugarska komora, a drugi, manji dio, Dvorsko ratno vijeće.

O tome svjedoče i dva fonda o kojima je u članku riječ: fond "Commercialia" i fond "Uprava primorskih dobara" (zapravo serija "C" toga fonda).

Fond "Commercialia" je nastao djelovanjem *Trgovačkog direktorija (Commercial-Directoriuma)* i drugih središnjih trgovačkih tijela, a spisi se odnose na trgovačke prilike, brodarstvo i komercijalnu upravu u Senju i Karlobagu.

⁵ Vidi: I. Karaman, *Ekonomске prilike Senja i Karlobaga u XVIII i XIX stoljeću u: Jadranske studije*, Rijeka, 1992, str. 29–61; isti, *Prilog za povijest Senja i Karlobaga u dr. pol. XVIII st.*, *Historijski zbornik XIX–XX*, Zagreb, 1966–1967, str. 106–107; A. Buczynski, *Trgovački pomorski grad Senj i Tršćanska trgovačka intendantsca (1752–1775)*, *Senjski zbornik* 18, 1991, 205–216.

⁶ Vidi sumarni popis fonda "Commercialia" u prilogu.

⁷ B. Zmajčić, *Sređivanje fonda...*, nav. dj, str. 407.

⁸ Vidi sumarni popis serije "C" fonda *Uprava primorskih dobara (Acta Buccarana)* u prilogu.

⁹ I. Karaman, *Privredni život...*, nav. dj, str. 57.

¹⁰ I. Karaman, *Jadranske studije*, Rijeka, 1992, str. 63.

¹¹ Severinska županija bila je podijeljena u četiri kotara: trgovački (Rijeka, Bakar, Bakarac i Kraljevica), primorski (vinodolski kraj do Novog), te brodski i kupski (naselja i posjedi u unutrašnjosti do Karlovca).

Dok se inače većina spisa komorsko–komercijalne provenijencije nalazi u Arhivu Dvorske komore¹² u Beču, fond "Commercialia" nalazio se u Ratnom arhivu u Beču.¹³ Kako je on došao u posjed spisa strane provenijencije djelomično smo u članku već objasnili. Naime, kako su nakon ukidanja Trgovačkog primorja Senj, Karlobag, Kraljevica i gospoštija Bakar potpali pod vojnokrajšku upravu, tako je i veći dio spisa iz prethodnog razdoblja (1752–1776) iz registrature komercijalno–komorskih organa u Beču predan Dvorskom ratnom vijeću radi nastavka poslovanja, a potom su, prešavši prirodni put od registrature do arhivske građe, završili u Ratnom arhivu u Beču. Oni spisi koji se odnose na Senj i Karlobag tu su ostali sve do 1985.¹⁴ godine kada su restituirani Hrvatskoj i predani Arhivu Hrvatske u Zagrebu, obogaćivši njegov fundus za jedan protokol s elenom i kazalom (*Commercial Register*) i 18 svežnjeva spisa. Uz svaki svežanj priložen je numerički popis spisa koji se u njemu nalaze kao i onih koji su se prvotno nalazili, ali su u međuvremenu maknuti sa svog mjesta ("abgegangen"). Te popise je izradio registrant Dvorskog ratnog vijeća (*Hofkriegsregistrant*) na temelju revizije obavljene tijekom 1840. godine.

Za nas je mnogo značajniji, sadržajno i po podacima bogatiji, Popisnik sačinjen prilikom primopredaje građe koja je 1776. godine izvršena između *Češko–austrijske dvorske kancelarije (Böhmisch–österreichische Hofkanzlei)* i Dvorskog ratnog vijeća (*Hofkriegsrath*). Popisnik je razvrstan u 160 tematskih skupina spisa kojih je sadržaj kratko opisan.¹⁵ Po istim tematskim skupinama popisana je građa u Arhivu Dvorske komore u Beču, ali za cijelo područje Austrijskog primorja gdje je vidljivo da nedostaju oni spisi koji se odnose na Senj, Karlobag, Bakar i Kraljevicu u razdoblju komercijalne uprave (1752–1776). Sama građa se sastoji od predmetno svrstanih dosjea s podnescima koje je lokalna uprava posredstvom Intendance u Trstu upućivala u Beč, ili odlukama i naredbama Dvorskog trgovačkog vijeća za Intendancu, odnosno magistratu u Senju i Karlobagu. Zbog toga je i jezik dokumenata njemački, talijanski i hrvatski, a samo nekoliko predmeta je na francuskom jeziku. Zatim su u Popisniku upisani spisi iz svake pojedine tematske skupine kronološki, s brojem protokola koji su dobili u komercijalnoj registraturi. No prilikom navedene revizije iz 1840. godine, stupac u kojem su bili ispisani brojevi protokola prelijepljen je papirnatom trakom, na koju su ispisani novi

¹² Vidi: Inventare des Wiener Hofkammers Archiv; Inventare österreichischer Archive, Wien, 1951, str. 97–100.

¹³ U inventaru Ratnog arhiva u Beču fond "Commercialia" je uvršten u skupinu "Fremdprovenienzen im Archiv des Wiener HKR", Inventar des Kriegsarchivs Wien: Inventare österreichischer Archive, I. Band, Wien, 1953, str. 143.

¹⁴ Restitucija je izvršena prema "Točki 10. Protokola o 6. (šestoj) predaji arhivalija Jugoslaviji na osnovi jugoslavensko–austrijskog sporazuma iz 1923." (prema podacima iz dokumentacije o restituciji u Hrvatskom državnom arhivu).

¹⁵ Pregled tema s izvornim naslovima na njemačkom jeziku objavio je I. Karaman u nav. dj. "Jadranske studije" na str. 63 i 65.

brojevi, tako da spisi unutar pojedine skupine počinju s brojem jedan. Na samim spisima prekriven je prvotni broj protokola te dopisan novi. Iz protokola je vidljivo da su 1776. godine spisi koji se odnose na Senj, Karlobag, Kraljevicu i Bakar iz razdoblja komercijalne uprave predani Dvorskom ratnom vijeću, s obzirom da je to područje trebalo biti uključeno u Vojnu krajinu. No 1777. godine Marija Terezija je odlučila Bakar i Kraljevicu vratiti Hrvatskoj, pa je u skladu s tim, Dvorsko ratno vijeće trebalo predati Ugarskoj komori spise koji se odnose na Bakar i Kraljevicu. To je i učinjeno, ali tek 31. prosinca 1784. godine.¹⁶ Prema Popisniku predane su tematske skupine, tj. fascikli br. 157, 158, 159 i 160, koji se svi odnose na gospoštiju Bakar. Ta grada je 1850. godine iz Mađarske preuzeta u Zemaljski arhiv u Zagrebu i predstavlja seriju "C" fonda "Uprava primorskih dobara" (Acta Buccarana).¹⁷

Nakon revizije te serije, utvrđeno je da ona sadrži tematske skupine (fascikle) br. 158, 159 i 160 i da obuhvaća razdoblje od 1766. do 1776, kad je gospoštija Bakar bila u nadležnosti Tršćanske intendance, odnosno Dvorskog trgovačkog vijeća u Beču¹⁸. Predspisi (od 1732. godine) su iz razdoblja kad je to područje bilo pod upravom Donjoaustrijske komore (1732–1749) i Bankalne komisije (1749–1766), a novoj instanci su predani radi daljnjeg nastavka poslovanja.

Iz sumarnog popisa fonda "Commercialia" i serije "Komercijalna uprava" iz fonda "Uprava primorskih dobara" koje donosimo u prilogu, vidljivo je da se spisi odnose najvećim dijelom na privredu, zatim na organizaciju uprave, crkvene i kulturne prilike, zdravstvo, školstvo i redarstvo te da predstavljaju bogato vrelo za proučavanje povijesti Senja, Karlobaga i Bakra u razdoblju komorsko-komercijalne uprave što do sada nije temeljitije istraženo u našoj historiografiji.

U prilogu donosimo sumarni popis fonda "Commercialia", s popisom planova i crteža te sumarni popis serije "Komercijalna uprava" iz fonda "Uprava primorskih dobara".

---

¹⁶ Uz te spise dopisana je bilješka da su predani Ugarskoj kancelariji 31. prosinca 1784, Hrvatski državni arhiv, fond "Commercialia" Protokol.

¹⁷ Vidi B. Zmajić, Sređivanje..., nav. dj.

¹⁸ Zbog toga sam seriji "C" dala naziv "Komercijalna uprava". Vidi sumarni popis u prilogu. Usporedi: B. Zmajić, Sređivanje..., nav. dj.

Iako ta serija po svojoj provenijenciji pripada fondu "Commercialia", za sada je ona ostavljena u fondu "Uprava primorskih dobara" (fond br. 21 u "Arhivski fondovi i zbirke – SR Hrvatska", Beograd, 1984, str. 59) dok se ne izvrši revizija preostale dvije serije tog fonda (serija "A" i serija "B").

SUMARNI INVENTARNI POPIS ARHIVSKE GRADE
FONDA "KOMERCIJALNA URAVA" (Commercialia)
(1749–1776)

KNJIGE

1. Protokol s abecednim kazalom 1749–1776.

SPISI

Fasc.	Sadržaj	Godina	Broj spisa
1.	2.	3.	4.
3.	Uprava Kapetanskog ureda u Senju; uputstva, napuci i osoblje.	1753–1776.	2, 3, 9, 10, 15, 21, 22, 25, 29, 34, 35, 42, 44, 46, 50, 58, 61, 67, 68, 71, 73, 77, 87, 89, 92, 96, 100, 102, 108, 110, 112, 123, 131, 132, 134, 138, 142, 145, 146, 151, 152, 153
4.	Kaštelanat u Karlobagu; uputstva, napuci i osoblje.	1754–1768.	1, 2, 4, 5, 8, 13–15, 14, 15, 21–25, 27
10.	Uključenje Karlobaga u Austrijsko primorje; tamošnja komercijalna uprava; C.k. komisije (1756–1759).	1754–1764.	2–4, 6, 7, 9–12
11.	Senj – zabranjena korespondencija s hrvatskim banom; slanje zastupnika na Hrvatski sabor.	1755–1764.	3, 4, 6, 7, 9
14.	Unapređenje poljoprivrede u Senju i Karlobagu.	1758, 1774.	3, 5, 7
17.	Biskupija u Senju, tamošnji stolni kaptol, zaklada i konzistorij.	1753–1775.	1, 3, 5, 9–11, 14, 16, 17, 19, 21, 25, 27, 30, 31, 34, 36, 37, 39–42, 47, 50, 52–61, 64, 65, 68–70

1.	2.	3.	4.
22.	Samostani, župe, crkve i svećenstvo u Senju i Karlobagu.	1757–1775.	3, 5, 6, 12, 14, 15, 18, 21–24, 26, 28, 30, 31, 34, 35, 39, 43–56, 58–64, 67
23.	Zaklade u Senju i Karlobagu.	1757–1762.	5–7, 12, 15
24.	Bolnica u Senju.	1762, 1763.	1–3
26.	Uredbe o zabrani krštenja židovske djece protiv volje njihovih roditelja i skrbnika.	1765–1775.	1, 2
27.	Školstvo u Senju i Karlobagu.	1758–1775.	3, 7, 9–11, 14–19, 22, 24, 27–30
30.	Graditeljstvo u Senju.	1753–1762.	1, 6, 7, 10, 13, 23, 28–32, 35, 36, 39, 42, 46.
31.	Graditeljstvo u Karlobagu.	1757–1773.	10, 12, 14, 19, 20, 23, 27, 28, 43, 47, 53
32.	Šume Karlovačkog generalata; trgovina drvom; skladišta u Senju i Karlobagu.	1756–1774.	2–4, 6, 9, 11, 12, 21, 30, 31, 35, 39, 43, 45–49, 51–53, 55, 57, 59, 63–65
34.	Zdravstvo u Senju i Karlobagu.	1752–1770.	1–4, 10, 15, 20, 21
38.	Liječnici i ranarnici u Senju i Karlobagu.	1756–1775.	3, 5, 10, 13, 14, 18–20, 22–24
39.	Općinske ceste između Rijeke, Senja i Karlobaga te ona iz Like prema Senju.	1755–1764.	1, 5–7
41.	Pošte u Senju i Karlobagu.	1756–1775.	2, 3, 8, 10–12, 14, 16–18
42.	Lučki radnici u Senju.	1775.	1
44.	Prodaja soli i solni red "Rollo" za Bakar, Senj i Karlobag.	1754–1774.	1, 2, 6, 9, 10, 14, 15, 17, 18, 26, 28, 32, 40, 41, 43, 46–48, 50–52, 56, 57, 59–65, 67, 69–74, 76, 78, 79

1.	2.	3.	4.
47.	Obnova magistrata, gradska uprava i gospodarstvo u Senju.	1753–1771.	1, 4–7, 9–11, 13, 14, 16–18, 20, 22, 24, 25, 28, 30, 32, 36–49, 51, 52, 54, 55, 57, 58
48.	Obnova magistrata, gradska uprava i gospodarstvo u Karlobagu.	1758–1768.	10, 12, 17, 19, 23, 25, 28–30
49.	Patriciji i građani u Senju i Karlobagu; oslobođenje od plaćanja carina i ostale povlastice.	1753–1773.	1, 2, 4–6, 8, 9, 15, 20, 22, 23, 25, 27, 30, 34, 37, 39–43
52.	Redarstvene komisije u Senju i Karlobagu; osoblje, blagajna i računi.	1757–1773.	2, 6–8
54.	Požarnički red, naknade za štete nastale djelovanjem vatre i vode u Senju i Karlobagu.	1756–1757.	2–5
56.	Podstrekači, buntovnici i ostali nemirni i neposlušni podanici; istrage i kazne u Senju i Karlobagu.	1753–1762.	1–13, 15, 17, 18, 22, 24, 25
58.	Javna sigurnost; osoblje, sprečavanje prosjačenja, iskorjenjivanje razvrata u Senju i Karlobagu.	1755–1774.	1–6
59.	Komesari mjesta; mjere protiv oskudice u kruhu i mesu u Senju.	1754–1772.	1, 3–6
61.	Povećanje uvoza mletačkih i ostalih stranih vina; daće.	1753–1766.	1–4, 6–11, 16, 18, 21, 22, 25, 26
62.	Reguliranje mjera i utega u Senju, Karlobagu i na Karolini.	1756–1768.	1–9
63.	Ured za vage u Senju i Karlobagu.	1758.	4
66.	Senjske i karlobaške takse i jamčevine.	1762–1775.	1–5, 8–11, 17
67.	Trgovačke blagajne u Senju i Karlobagu.	1754–1775.	3, 5, 17, 23, 24, 70, 81, 85, 95, 96, 100, 101
68.	Mirovine i milodari u Senju, Karlobagu i Bakru.	1762–1775.	5–11, 13, 14, 16, 17, 19–21, 23, 26, 29, 31, 33, 35, 41–43
73.	Jura Albinagii, fiškali i fiskalitet u Senju i Karlobagu.	1755–1774.	1, 3, 6, 8, 9, 11–14, 17–22, 24, 27, 28, 30, 31, 33

1.	2.	3.	4.
74.	Lučke daće "ancoraggio" i "alborragio" u Senju, Karlobagu, Bakru i Kraljevici.	1753–1761.	1, 3, 5, 7, 10
75.	Zemljišni i kućni porezi u Senju i Karlobagu.	1753–1770.	1, 2, 4, 5, 7–9
76.	Daće na žito, stoku i drvo u Senju i Karlobagu.	1758.	3
77.	Redovita podavanja, (donum gratuitum) Senja i Karlobaga.	1760–1775.	1–5
80.	Ugovor o isporuci duhana između Senjana i papinskog zakupnika duhana.	1753–1775.	1–5
81.	Barut i salitra u Senju i Karlobagu.	1761–1775.	1–5
85.	Maltarine i carine Senja, Karlobaga i Bakra.	1755–1774.	1, 4, 7–10
86.	"	1755.	1
90.	"	1774.	2
93.	"	1759–1774.	1–8
95.	Manufakture u Senju i Karlobagu: platna u Bakru i šešira u Senju.	1759–1776.	1, 2, 8, 9, 11, 12
98.	Manufaktura brodske užadi i platna za jedra u Senju.	1759–1775.	1–3, 5–7, 9
105.	Trgovački stalež u Senju i Karlobagu.	1757.	2
107.	Proizvodnja mesa i mesari u Senju.	1761–1773.	2, 3, 5–7
107.	Obrtnici u Senju i Karlobagu.	1764, 1765.	9, 10
109.	Pomorstvo: brodarstvo i brodogradnja u Senju i Karlobagu.	1756–1774.	1, 3, 6
110.	Mornari, njihove matrikule i bratovština Sv. Nikole u Senju i Karlobagu.	1755–1764.	1, 2, 4, 5
111.	Pomorsko naoružanje; oprema i održavanje jedne fregate od 1750. do 1773.	1755–1773.	1, 5–9, 11–13, 15–17, 19–26, 29, 31, 32, 35–37, 40–45, 47, 48, 50–57, 59–65, 69–72, 74, 80, 82, 84, 85, 87, 89, 92, 93, 97, 102, 105, 107, 109–115, 117, 119, 120, 122, 124, 125, 127, 128, 130, 135, 136, 139, 141, 143, 144, 146, 149, 151–153, 157–160, 163–166, 168, 169

1.	2.	3.	4.
112.	Naoružanje trgovačkog broda senjskih trgovaca Demellija i Susannija.	1763–1768.	1, 4, 5, 7, 10, 12, 14, 16, 17, 19, 22, 24, 28–31, 33, 36, 40, 41, 45, 46, 48, 51–53
113.	Patent o zastavama; "scontrini" i "passavanti".	1749–1774.	1, 3–28
114.	Lučki kapetan u Senju i Karlobagu.	1754–1774.	1, 6, 8
115.	Pozdravljanje stranih brodova u Senju i Karlobagu.	1754–1755.	1–3
117.	Opći cjenik konzularnih pristojbi i takse za c. k. konzule na Zapadu.	1764.	1
124.	Trgovačke veze i carinske povlastice između njemačkih i talijanskih nasljednih zemalja.	1769–1776.	1–9, 11
125.	Nabava soli za austrijsku Lombardiju preko senjskih trgovaca Sussanija i Demellija.	1764–1775.	3, 5, 6, 8–11, 14, 16, 19, 21
126.	Trgovina s Toskanom i uzajamno priznata trgovinska povlastica radi njezina unapređenja.	1769–1770.	1–3
130.	Trgovina s Bosnom, gospićka mitnica i ceste.	1754–1771.	1, 2, 4, 5, 8, 11, 13–15, 18, 20–22, 24, 26, 29, 30, 32, 33, 36, 38–46
132.	Levantska trgovina; turski podanici; mitničarski poslovi u Senju i Karlobagu.	1758–1772.	2, 4, 10–12
135–138	Nesreće i naknade šteta domaćim brodarima:		
135.	Stradanje brodova senjskih trgovaca i brodovlasnika Staubera i Domazetovića; odštete istima dodjeljivanjem patenta o slobodnoj trgovini i prodaji soli, državnog zajma te drugih olakšica.	1760–1773.	3, 5, 10–15, 18, 21, 26–29, 32–36, 39, 40, 42, 44, 47, 48, 50, 51
135.	"	1764–1770.	1, 2, 3
138.	Stradanje i naknada štete Vincenzu Homolichu za brod koji je izgubio u brodolomu.	1769.	9
138.	Oštećenje broda Antona Jos. Orebicha iz Bakra i naknada štete.	1772.	16

1.	2.	3.	4.
138.	Zahtjev Fabiana Gergurevića o naknadi štete za oštećenje njegova broda.	1763.	20
139.	Vojska, opskrba vojske i topništvo Senja, Karlobaga i Kraljevice.	1752–1775.	1–6, 8, 9, 11, 16, 22–24, 28, 30–35, 39–48
140.	”	1763–1771.	1, 2
141.	”	1757–1768.	3, 6, 8–11
143.	Sudstvo i statuti u Senju i Karlobagu.	1753–1769.	1, 4, 5, 7, 9–11, 14, 16, 17, 20
144.	Consessus in causis Summi Principis i Komisije; Forum Privilegiatum za savjetnike i oficijante u Senju i Karlobagu.	1756–1758.	1–5, 7, 9
145.	Odvjetnici, zastupnici i notari u Senju i Karlobagu.	1755, 1764.	1, 2
146.	Dugovanja i spisi o različitim svađama i žalbama podanika u Senju, Karlobagu i Bakru.	1774.	1
146.	Ostavinska rasprava Margarete Saulović iz Senja, kojoj je suprug preminuo u Zadru, a tamošnje su joj vlasti uskratile nasljedstvo.	1765–1766.	11–14
146.	Žalbe Dr. Pasquala de Valeriisa, napuljskog svećenika, protiv nekih senjskih mornara koji su oteli 700 cekina s njegova broda.	1754.	19, 21
146.	Vukasovićeve prepirka s udovicom Blondel u Senju.	1754–1767.	23, 25–27, 29–32, 34
146.	Različiti posebni slučajevi.	1754–1772.	35, 36, 38, 44
147.	Pronevjere c. k. činovnika i njihovo kažnjavanje; dokidanje mita i poklona.	1753, 1759.	1, 3
147.	Istraga protiv glavnog mitničara u Senju – Andre Gergotića.	1762–1765.	11, 13–15, 18
147.	Krivična istraga protiv senjskog upravitelja markiza Cavalcaboja radi različitih pronevjera i ostalih prijestupa.	1757–1758.	22, 24–26, 28 30
148.	Maloljetništvo, reguliranje godine punoljetnosti; ”Venia aetatis” u Senju i Karlobagu.	1753–1775.	1, 8, 14, 15, 17
149.	Opći podaci o istragama i kaznama protiv razbojnika i ostalih zločinaca; o sprečavanju dvoboja; o vraćanju.	1754–1771.	1–4

1.	2.	3.	4.
149.	Spor između supruge Hartnera, zapovjednika posade u Senju i tamošnjeg prisjednika Trgovačkog suda P. Rosenfelda.	1763, 1765.	5, 8
152.	Izručenje tuđih podanika i zločinaca stranim državama.	1757–1769.	1–5, 7, 8
153.	Trgovački i stečajni red; trgovački i mjembeni sudac i njihovi službenici u Senju i Karlobagu.	1754–1775.	2–4, 8, 12, 15–18, 20–22, 24, 26

Dodatak:

POPIS PLANOVA I CRTEŽA U FONDU "KOMERCIJALNA UPRAVA" (Commercialia)

Mjesto	Sadržaj	Fasc.	Godina	Br. spisa	Kom.
BAKAR	– skladište	44	1769.	46	2
GOSPIĆ	– plan grada i okolice	130	1754.	1	3
KARLOBAG	– plan grada, kaštela, kaštelanovog stana, bolnice	10	1757.	9	4
”	– crkva	22	1765.	26	1
”	– kaštel, kaštelanov stan, bolnica	31	1757.	19	3
”	– plan grada, cisterna	31	1758.	20	6
”	– kaštelanov stan, vojarna	31	1759.	23	2
KRALJEVICA	– skladište	111	1764.	6	2
”	– luka, dvorac, skladište	111	1765.	45	6
”	– fregata	111	1766.	70	3
SENJ	– kaštel	30	1756.	7	7
”	– plan grada, luka, zgrade	30	1758.	28	10
”	– kaštel	30	1760.	36	3
”	– kaštel	31	1761.	39	3
”	– brod Pietra de Staubera	135	1764.	21	1

**SUMARNI POPIS SERIJE "KOMERCIJALNE UPRAVE" U FONDU
UPRAVA PRIMORSKIH DOBARA (Acta Buccarana)**

1732; 1766-1776.

Kut.	Fasc.	Sadržaj	Godina
1.	158.	Predaja gospoštije Bakar Komerciju	1763 - 1775.
2.	158.	Otkup založenog dobra Bribir za gospoštiju Bakar u vrijeme Komercijalne uprave.	1732 - 1770.
3.	159.	Komercijalna uprava u gospoštiji Bakar	1766 - 1768.
4.	159.	"	1768 - 1770.
5.	159.	"	1771.
6.	159.	"	1772 - 1773.
7.	159.	"	1774.
8.	159.	"	1775 - 1776.
9.	160.	Popisi i podavanja gospoštije Bakar; nesuglasice s pograničnim gospoštijama i Hrvatima u svezi s područjem i nadležstvom.	1766 - 1769.
10.	160.	"	1770 - 1775.
11.	160.	Tužbe nekih kanonika; žalbe cijele općine Novi u Vinodolu protiv blagajnika u Bakru zbog jedne ispaše.	1768 - 1776.

Summary

RECORDS OF COMMERCE ADMINISTRATION FOR SENJ, KARLOBAG, KRALJEVICA AND BAKAR WITH SPECIAL EMPHASIS TO THE ARCHIVE GROUP "COMMERCIALIA" (1749-1776)

In this article the author deals with the archival documents concerning the commercial administration for Senj, Karlobag, Kraljevica and the estate Bakar in the Croatian Littoral. These documents are contained in the archive group under the title "Commercialia" and in the series of documents in the archive group titled "Acta Buccarana" and are of the same provenience and were restituted to the Archives of Croatia. The first from Vienna in 1985, and the second in 1850. from Budapest.

In 1749. so called *Austrian Littoral* was established as one of the results of Maria Theresia's reforms. It included all ports from Trst to Senj and Karlobag. This territory was in the authority of the newly founded the main *Commerce Administration in Trieste*, really the *Court Council of Commerce in Vienna*. Senj came under their administration in 1752, and Karlobag in 1754. Bakar and Kraljevica became the property of the *Bank Commission in Vienna* in 1749, and in 1766. were overtaken by the *Commerce*. The Commerce Ad-

ministration lasted till 1766. when Senj and Karlobag were included in the Military Border, and Kraljevica and Bakar were returned to Croatia.

Documents in the "Commercialia" and "Acta Buccarana" are valuable sources for researching the Commerce Administration, economy and shipping in the Croatian Littoral in the second part of the 18th century.

At the end of the article two summary inventories for the fond "Commerce Administration for Senj and Karlobag" and for the serie of documents: "Commerce Administration" in the fond "Acta Buccarana", and list of plans are enclosed.